

antaman heikon turvan ja vähäisen ammattiyhdistystoiminnan kautta. Viimeisessä luvussa suoritetaan yhteenveto ja pohditaan, mitä ongelmalle todella tulisi tehdä. Minimipalkan nostaminen ja indeksoiminen elinkustannusten nousuun, täystyöllisyyteen pyrkiminen, julkisia avustuksia saavien firmojen velvollisuus tarjota laadukkaita työpaikkoja, verohelpotusohjelmien vahvistaminen ja palkkaerojen vähentäminen ovat Shulmanin ratkaisukeinoja ongelmaan.

Kaiken kaikkiaan Shulmanin kirja ei anna maailman vaikutus-

valtaisimman valtion työmarkkinoiden toiminnasta kovinkaan mairittelevaa kuvaa. On totta, että eurooppalainen korkea työttömyys ei sekään ole ylpeilyn aihe, mutta Shulmanin kirja antaa sangen raadollisen kuvan järjestelmästä, jossa kaikkien on pakko yrittää, mutta onnistuminen ja menestyminen on tehty lähes mahdottomaksi.

Suomalainen lukija voi lohduttautua sillä, että kirjassa esitettävä yhdeksänkohtainen lista asioista (s. 150), joiden pitäisi olla jokaisen työtä tekevän amerikkalaisen saatavilla, on meillä

melko hyvin toteutunut. Listaa lukiessa ei voi tosin muuta kuin ihmetellä, milloin selviöt lakkaavat olemasta selviöitä. Jo ”Shulmanin listan” ensimmäinen kohta, jonka mukaan ”jokaiselle työtätekevälle on taattava riittävä toimeentulo, jolla turvataan perheen perustarpeet”, saa lukijan toivomaan, että tällaisten asioiden toteutumisesta ei tarvitsisi Suomessa olla huolissaan. Tutkimusten perusteella ”working poor”-ongelma on toistaiseksi ollut jokseenkin tuntematon Suomessa. Ainakaan vielä ei ole aihetta huoleen.

Kun huume politiikan sana tulee lihaksi

JUHA PARTANEN

Käyttö ja kontrolli, siinä huumeongelman osapuolet. Huumeongelma konkretisoituu, sen luonne käy ilmi tilanteissa, joissa nämä ovat välittömästi vastakkain. Ne ovat saranakohtia, joissa yhteiskunnan valtaenemistö kohtaa itselleen vieraan, pelottavan ilmiön, joissa huumeiden käyttäjän itselleen luoma solipsistinen virtuaalimaailma törmää yhteiskunnan asettamiin rajoituksiin. Joissa huume politiikan sana tulee lihaksi.

Meidän yhteiskunnassamme nämä kohtaamiset ovat keskittyneet tiettyihin pisteisiin: poliisi, sosiaaliviranomaiset, terveydenhoito, järjestöt. Huumeiden käyttö ei ole asia, jota pystyttäisiin käsittelemään normaaleissa sosiaalisissa puitteissa.

Nämä kohtaamiset ovat NAD:n tuoreen julkaisun aihe-

na. Siihen sisältyy kirjan toimittajien selkeän johdannon lisäksi yhdeksän artikkelia neljästä Pohjoismaasta. Ne perustuvat eri maissa vuosina 1999–2002 toteutettuihin tutkimusprojekteihin. Metodit ovat varsin tavanomaisia: focus-ryhmähaastatteluja, viranomaisdokumenttien analyysia, poliisin toiminnan havainnointia. Teoriapohdinnat ovat niukkoja ja hapuilevia, painopiste on empiirisessä kuvailussa. Kielellistä huolimattomuutta tekstiin on jäänyt turhan paljon, mutta puutteineenkin raportti on hyvä avaus.

Arin kipukohta huume politiikan lihassa on julkinen huume skene. Se on urbaani paikka, jonne etenkin addiktoituneet huumeiden käyttäjät kokoontuvat hankkiakseen annoksensa, piikittääkseen itseään tai toisi-

Esben Houborg Pedersen & Christoffer Tigerstedt
Regulating drugs –
between users, the police and social workers
NAD Publication No. 43
Helsinki: Nordic Council
for Alcohol and Drug Research (NAD), 2003

aan. Siellä harjoitetaan huumeiden ja varastettujen tavaroiden kauppaa, se houkuttelee myös alkoholisteja ja muitakin laitapuolen kulkijoita. Vieressä saatavaa olla kirkon tai vapaaehtoisjärjestön ylläpitämä palvelupiste, jossa käyttäjät voivat saada terveyspalveluja tai muuta apua välittömiin ongelmiinsa. Skenen elämä on levotonta, ihmiset ei-

vät luota toisiinsa, ja se johtaa herkästi väkivaltaisiin välienselvittelyihin. Paikalliset asukkaat ja liikkeenomistajat hermostuvat ja ovat huolissaan käytetyistä neuloista ja huoneistojen arvon laskusta, vaativat poliisin puuttumista asiaan.

Pohjoismaissa huumeskene on lähinnä muutamien Tanskan kaupunkien, jossain määrin myös Oslon asia. Evy Franzenin ja Regine Grytnesin artikkelit tuovat esiin poliisin ongelmat huumeskenen hallinnassa. Kyse on siitä, että poliisille on annettu kaksi tehtävää, jotka ovat keskenään ristiriidassa. Yhtäältä sen tulee ehkäistä huumekauppaa, pidättää välittäjiä ja takavarikoida heidän hallussaan olevia aineita. Onnistuminen näiden tehtävien suorittamisessa tuo omakohtaista tyydytystä, lisää ammatillista arvostusta ja näkyy poliisin tilastoissa. Se edellyttää jatkuvaa tiedon hankintaa: skenen tapahtumien seuraamista ja kontakteja huumeiden käyttäjiin. Toisaalta poliisin on reagoitava asukkaiden ja liikkeenomistajien valituksiin, pidettävä yllä julkista järjestystä. Valta-asemansa ja auktoriteettinsa ansiosta poliisilla ei ole mitään vaikeuksia häätää pois häiritseviä huumeiden käyttäjiä, mutta tällöin ongelmat vain siirtyvät toiseen paikkaan ja samalla katoaa keskusteluyhteys huumeiden käyttäjiin. Jatkuva taistelu julkisen tilan hallinnasta on turhauttavaa, liiankin helppoa, ”kuin kalastaisi kirjolohia tekolammesta”.

Kirjan eloisimmassa artikkelissa Elisabeth Myhre Lie kuvaa Oslon poliisin huumeyksikön toimintaa. Sitä leimaa machokulttuuri, joka on selvästi tehnyt vaikutuksen tutkijaan. Toiminta on nopeaa, yllätyksellistä ja päätäväistä, kohtaamiset huumeiden käyttäjien kanssa on saatava

totaaliseen hallintaan. Se on valankäyttöä Weberin mielessä, ei Foucault’n. Operaatioiden onnistumisen takeena on henkilökohtainen karisma, ei poliisin univormu. Samankaltaiset piirteet tulevat esiin Aarne Kinnusen selostuksessa Helsingin poliisin huumeyksikön operaatioista, joiden kohteena ovat olleet yksityisasunnot ja teknoklubit; näkyviä huumeskenejä ei Suomessa toistaiseksi ole.

Poliisin asenteet katutason huumeongelmaksiin käyvät ilmi useista kirjan artikkeleista. He ovat ”poliisin huono vihollinen”, liian sairaita ja heikkoja intensiivisen kontrollin kohteeksi. Tiedon hankinta edellyttää jatkuvaa keskusteluyhteyttä heihin, toisinaan jopa jonkinlaista huolenpitoa, mutta kyse on instrumentaalista välittämistä ja ammatillisen etäisyyden ylläpitämisestä. Leimautuminen ”sosiaalityöntekijäksi” vie kollegojen arvostuksen. Tylyimpiä asenteet näyttävät olevan suomalaisten poliisien keskuudessa, Aarne Kinnusen ja Sakari Andersénin raporttien perusteella arvioiden. Kontaktit huumeongelmaksiin ovat mahdollisimman niukat ja varuillaanolon sävyttämät. Toiminnan keskeiseksi tavoitteeksi nousee huumeiden käyttäjän häirintä, hänen elämänsä tekeminen niin vaikeaksi, että se pakkottaisi käytön lopettamiseen. Tosin mahdollisuuteen katkaista huumeierie ei moni suomalainen poliisi näytä uskovan.

Raportin antama kuva sosiaalityöntekijöiden suhtautumisesta huumeongelmaksiin perustuu ruotsalaisten ja suomalaisten alan edustajien focus-ryhmähaastatteluihin. Se jää stereotyyppisemmäksi ja valjummaksi kuin kuva poliisin toiminnasta. Ruotsissa vertailu poliisin ja so-

siaalityöntekijöiden näkemysten välillä (Monica Skrinjar) osoittaa, että näiden välillä ei vallitse ideologista konfliktia. Kumpikin ammattiryhmä hyväksyy huumeettoman yhteiskunnan tavoitteen, ainakin focus-ryhmien keskusteluissa, ja kannattaa pakkohoitoa. Perustelut ovat tosin erilaisia. Poliisille pakkohoito tarjoaa väylän häiritsevien huumeongelmaisten eristämiseen, sosiaalityöntekijät vetoavat paternalistisesti siihen, että kyse on auttamisesta. Heidän tavoitteenaan on saada aikaan pysyvä ja luottamuksellinen suhde autettavan kanssa.

Vaikeudet tällaisen suhteen luomisessa aiheutuvat siitä, että virallisen politiikan mukaan kaiken avun ja tuen saamisen ehtona on huumeiden käytön lopettaminen tai ainakin sen merkittävä vähentäminen. Charlotta Fondénin ja Malin Leiknesin tekemät huumeiden käyttäjien haastattelut tuovat esiin etenkin vanhempien käyttäjien katkeruuden siitä, että sosiaalityöntekijällä on yksinomaisen valta määritellä ongelmien luonne ja ratkaisutapa. Raha- tai asumisongelmien asemesta keskustelu kääntyy huumeiden käytön lopettamiseen, ja taustalla väijyy aina pakkohoidon uhka. Luottamuksellista keskustelusuhdetta ei synny, kontaktit katkeilevat, ja välittömän avun saamiseksi huumeongelmainen kääntyy vapaaehtoisjärjestöjen puoleen. Koska niiden humanitaarisiin avustustoimiin ei liity ehtoja huumeiden käytön lopettamisesta, ne ovat jopa herättäneet arvostelua sosiaaliviranomaisten keskuudessa.

Kaikki kirjan artikkelit tuovat esiin, että poliisilla ja sosiaaliviranomaisilla, ”kadun byrokraateilla”, on paljon harkintavaltaa,

kun he kohtaavat huumeiden käyttäjiä. Kysymys on siitä, miten he tätä valtaa käyttävät. Valitsevat käytännöt synnyttävät turhan paljon kipukohtia, kaikissa Pohjoismaissa.

Tässäkin asiassa Tanska on pyrkinyt lähtemään omille teilleen. Vuoden 1997 sosiaalilainsäädännön uudistuksessa omaksumme yleisperiaatteeksi käyttäjäsuuntautuneisuus (brugeroientering). Tarkoituksena on kuulla sosiaalipalvelujen käyttäjiä – asunnotonta, mielenterveyden ongelmista kärsivää, huumeongelmaista – ja saada hänet mukaan päättämään häntä itseään koskevista toimista. Häntä halutaan kohdella aktiivisena, päteväenä ja vastuullisena kansalaisena.

Vibeke Asmussenin ja Esben Houborg Pedersenin artikkelit selostavat niitä käytännön toimia, joihin käyttäjäsuuntautu-

neisuus on johtanut huumeongelmaisten kohtaamisessa. On syntynyt käyttäjien omia organisaatioita edustamaan heitä politiikan tasolla. Tutkimusta on kohdistettu selvittämään käyttäjien kokemuksia, elinolosuhteita ja mielipiteitä. On luotu matalan kynnyksen toimipisteitä tavoittamaan kaikkein syrjäytyneimpiä huumeiden käyttäjiä, ja sosiaalitoimen paikallishallintoon on perustettu neuvostoja, joissa huumeiden käyttäjät ja ammattilaiset pohtivat yhdessä toiminnan järjestelyjä. Yksittäinen huumeiden käyttäjä halutaan mukaan häntä koskevan toimintasuunnitelman laadintaan.

Kirjoittajien arvio näiden uudistusten merkityksestä ja toivuudesta on varovainen, foudcault'laisten pohdintojen sävyttämä. Kyse on edelleen vallankäytöstä, uudenlaisesta vallankäytön teknologiasta. Sitä paitsi

nämä uudistukset ovat herkästi poliittisten suhdanteiden armoilla.

Koko huumeongelmaisten kohtaamisen kenttää kirjan artikkelit eivät kata. Terveydenhoitoa sivutaan vain ohimennen, kuva eri viranomaisten yhteistyön ongelmista jää ylimalkaiseksi. Eivätkä keskustelut focusryhmissä suinkaan riittä paljastamaan viranomaisten toimintaan sisältyviä riskejä ja ongelmia, esimerkiksi korruption uhkaa poliisin keskuudessa. Kokeneen suomalaisen poliisiupseerin suusta olen itse kuullut arvion, että on vain ajan kysymys, kun täälläkin tulevat ilmi korruptiotapaukset. Mutta kuten sanottu, kirja on hyvä avaus. Taas uusi sulka NAD:n hattuun. Kettil Bruunin, sen toiminnan käynnistäjän, perintö on hyvissä käsissä.

Kansankotiin maastoutuneet

ANU SUORANTA

Ulkoministeri Anna Lindhin muistotilaisuudessa sekä sosiaalidemokraattisen nais- että nuorisoliiton muistosanat lausuneet lukeutuivat kansankodin kansallisiin vähemmistöihin. Myös pakolaisvuotensa Ruotsissa viettänyt Kreikan ulkoministeri Georgios Papandreou piti muistopuheensa ruotsiksi. Muistotilaisuuden etninen moninaisuus osoitti vähemmistöt osaksi ruotsalaista yhteiskuntaa. Runsaan puolen vuosisadan ajan jatkunut muutto on muuntanut siirtolaiset kansallisiksi vähemmistöiksi, ja

he ovat mukana tekemässä kansankotia. Mutta ovatko ruotsinsuomalaiset, alkuperältään Suomen lappilaiset mukana rakentamisen projektissa?

Hanna Snellman pureutuu teoksellaan ”Sallan suurin kylä – Göteborg” göteborginlappilaisen muuttoon Ruotsiin 1960- ja 1970-luvulla ja elämään uudessa ympäristössä. Toisen maailmansodan jälkeen noin puoli miljoonaa suomalaista on muuttanut Ruotsiin. Tyypillisimmin muuttotappiokunnat löytyvät Lapin läänistä. Muuttaessaan maahan

Hanna Snellman
Sallan suurin kylä –
Göteborg
Helsinki: SKS, 2003
295 s.

suomalaiset olivat siirtolaisia. Voi väittää, että heidän asuttuaan ja työskenneltään maassa ylisukupolisesti siirtolaisuus hälvenee ja jäljelle jää ulkomaa-laistausta. Snellman jäljittää haastatteluille rakentuvassa kansatieteellisessä teoksessaan elä-